

КРАЄЗНАВЧА РОБОТА В БІБЛІОТЕКАХ УКРАЇНИ

ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЮЛЕТЕНЬ

ВИП. 33

*Теорія, методика і практика бібліотечного краєзнавства (2017-2021 рр.):
експрес-дослідження інформаційного потоку*

Київ 2022

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

КРАЄЗНАВЧА РОБОТА В БІБЛІОТЕКАХ УКРАЇНИ

ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЮЛЕТЕНЬ

ВИП. 33

*Теорія, методика і практика бібліотечного краєзнавства (2017-2021 рр.):
експрес-дослідження інформаційного потоку*

Київ 2022

Черговий, 33-й випуск інформаційного бюлетеня „Краєзнавча робота в бібліотеках України” містить основні результати експрес-дослідження інформаційного потоку з теорії, методики і практики бібліотечного краєзнавства за 2017-2021 роки.

Матеріали бюлетеня адресовані бібліотечним працівникам регіональних книгозбірень України, науковцям, викладачам та студентам бібліотечних навчальних закладів.

Підготувала

В. П. Кисельова

Редактор

О. В. Михайлова

Відповідальна за випуск

А. В. Скорочватова

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ	8
ВИСНОВКИ	27
ДОДАТКИ	32
Таблиця 1. Розподіл БЗ за розділами та підрозділами схеми покажчика „Теорія, методика і практика бібліотечного краєзнавства” (з урахуванням посилань відповідно до змісту публікацій)	32
Таблиця 2. Авторська активність	38
Таблиця 3. Кількісний розподіл інформаційного потоку з бібліотечного краєзнавства за роками оприлюднення видань і публікацій	39
Таблиця 4. Кількісні дані інформаційного потоку з бібліотечного краєзнавства за фаховими джерелами публікацій	40

ВСТУП

Актуальність дослідження. У 2022 році фахівцями НІБУ підготовлено посібник „Теорія, методика і практика бібліотечного краєзнавства (2017-2021)¹”, в якому узагальнено бібліографічну інформацію про теоретичні та практичні напрацювання вітчизняних фахівців з питань краєзнавчої бібліотечної діяльності (КБД) за вказаний хронологічний період. Цей ретроспективний покажчик раніше видавався один раз на 10 років², однак, внаслідок зростання суспільного інтересу до краєзнавства та збільшення інформаційного потоку відповідної проблематики, нині постала необхідність узагальнення актуальної фахової інформації за сучасний період.

Цьогорічний випуск містить відомості з одноіменної електронної бази даних (далі – БД), яка є підґрунтям для здійснення науково-дослідної та організаційно-методичної роботи Національної історичної бібліотеки України (НІБУ), спрямованої на розробку теоретико-методологічних і прикладних зasad бібліотечного краєзнавства, узагальнення та поширення кращого досвіду КБД. Щоразу після виходу цього видання

¹ Теорія, методика і практика бібліотечного краєзнавства [Електронний ресурс] : бібліогр. покажч. (2017-2021) / Нац. іст. б-ка України ; упоряд. В. П. Кисельова ; ред. О. В. Михайлова. – Київ, 2022. – 173 с. – Режим доступу :

https://nibu.kyiv.ua/media/uploads/2022/12/07/teoriya_2017_2021.pdf

² Теорія, методика і практика бібліотечного краєзнавства. 1987-1996: бібліогр. покажч. / Держ. іст. б-ка України. – Київ, 1997. – 61 с.

Теорія, методика і практика бібліотечного краєзнавства. 1997-2006: бібліогр. покажч. / Держ. іст. б-ка України. – Київ, 2007. – 125 с.

Теорія, методика і практика бібліотечного краєзнавства : бібліогр. покажч. (2007-2016) / Нац. іст. б-ка України ; упоряд.: В. П. Кисельова, Т. С. Кудласевич ; ред. О. В. Михайлова. – Київ : НАККМ, 2017. – 192 с.

здійснювався аналіз фахового потоку видань і публікацій за окреслений хронологічний період, фіксувалися зміни та тенденції у інформаційному забезпеченні краєзнавчої бібліотечної діяльності³. Актуальність даного дослідження пов'язана з тим, що такий аналіз дозволяє оцінити стан бібліотечного краєзнавства та внесок провідних бібліотек, науковців і бібліотечних фахівців у розвиток історико-краєзнавчої сфери людської діяльності, а також виявити проблемні питання та лакуни в інформаційному та методичному забезпеченні КБД.

Мета дослідження – визначити сучасні тенденції у розвитку КБД на основі аналізу інформаційного потоку фахових видань і публікацій відповідної тематики за період 2017-2021 рр.

Завдання дослідження:

1. Дослідити структуру інформаційного потоку з КБД за останнє п'ятиріччя
2. Встановити пріоритетні напрями КБД, які були у полі зору науковців і практиків у досліджуваний період
3. Виявити провідних науковців та бібліотечних фахівців, які вивчали історико-краєзнавчу проблематику, поширювали досвід КБД у виданнях та публікаціях
4. Оцінити внесок вітчизняних книгозбірень у розвиток КБД в сучасний період

³ Кисельова, В. П. Розвиток бібліотечного краєзнавства в сучасний період (на основі аналізу потоку видань та публікацій за 2007-2016 рр.) // Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 2 листоп. 2017 р. - К., 2017. - С. 93-96. - (IV Краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька).

5. Окреслити завдання щодо удосконалення інформаційного забезпечення основних напрямів КБД.

Об'єкт дослідження – контент бази даних „Теорія, методика і практика бібліотечного краєзнавства (2017-2021)“.

Предмет дослідження – кількісні та якісні характеристики інформаційного потоку видань і публікацій з теорії, методики і практики бібліотечного краєзнавства за 2017-2021 рр.

Методологія дослідження базується на застосуванні системного підходу та бібліометричного аналізу, методу теоретичного узагальнення. Метод класифікації дав змогу систематизувати дані за обсягами інформації з певного напряму КБД.

Джерельна база дослідження

Джерельну базу дослідження становить масив бібліографічних записів з електронного ресурсу НІБУ – БД „Теорія, методика і практика бібліотечного краєзнавства“ за 5 років – 2017-2021 роки, реорганізований за схемою одноїменного бібліографічного покажчика.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Всебічний аналіз науково-теоретичних та практичних результатів, напрацьованих у галузі бібліотечного краєзнавства за 2017-2021 рр. здійснено завдяки можливостям багатоаспектного відображення тематичних характеристик видань і публікацій у БД „Теорія, методика і практика бібліотечного краєзнавства”. Зокрема, можливість отримати відповідні статистичні дані за розділами класифікаційної схеми закладена у програмі, яка використовується для цієї БД. Кількісні показники, що узагальнені у Таблицях 1-4, ілюструють висвітлення основної проблематики КБД та участь провідних книгозбірень країни у поширенні кращого досвіду краєзнавчої роботи у зазначений хронологічний період, динаміку інформаційного потоку за роками, засвідчують ступінь уваги вітчизняних фахових видань до питань бібліотечного краєзнавства та авторську активність спеціалістів у даному напрямі.

У посібнику „Теорія, методика і практика бібліотечного краєзнавства (2017-2021)” зареєстровано 647 бібліографічних записів (БЗ). Джерелами виявлення документів слугували видання органів державної реєстраційної бібліографії, веб-сайти та електронні каталоги бібліотек, поточні та ретроспективні бібліографічні покажчики; міжвидомчі наукові збірники, серійні та продовжувані видання, фахові часописи – як вітчизняні, так і зарубіжні. У поодиноких випадках, з огляду на інформаційну цінність окремих документів, наведені описи їх електронних версій з посиланням на джерело у відкритому доступі.

Слід зауважити, що схема систематизації видань і публікацій у покажчику змінилася, порівняно з попередніми випусками посібника: назви деяких підрозділів і рубрик зазнали змін або вилучені як застарілі.

Тобто, структура покажчика більш деталізована та предметно орієнтована – матеріали згруповано у 7 основних розділів (у попередніх випусках було 5):

1. Організація краєзнавчої бібліотечної діяльності
2. Історія бібліотечного краєзнавства в Україні
3. Теоретичні та методичні проблеми КБД
4. Краєзнавчі фонди
5. Краєзнавчі інформаційні ресурси
6. Краєзнавча бібліографія
7. Досвід бібліотечного обслуговування та популяризації краєзнавства (за типами і видами бібліотек.)

Ці розділи, загалом, містять понад 70 підрозділів та рубрик, які ілюструють предметну чи типо-видову складову відображеніх документів. Удосконалення схеми дозволило виокремити такі важливі складові фахового інформаційного потоку як організація КБД, краєзнавчі інформаційні ресурси, а публікації з досвіду роботи згрупувати по кожній із провідних книгозбирень національного й регіонального рівнів та відповідно до суспільного призначення бібліотек (публічні, в тому числі, спеціалізовані; спеціальні).

Переважна частина БЗ містить інформацію з кількох напрямів КБД, тож загальний досліджуваний обсяг інформаційного потоку публікацій з визначеної у розділах тематики значно більший, ніж кількість БЗ, зареєстрованих у посібнику, тобто, у статистичній Таблиці 1 наведені показники з урахуванням посилань „див. також”.

З огляду на актуалізацію в сучасний період **організаційних питань КБД**, 1-й розділ у посібнику присвячено саме даному напряму. У трьох підрозділах цього кластеру зосереджена інформація про офіційні документи, краєзнавчі конференції та організаційно-методичну роботу НІБУ, як центру КБД в Україні.

Вивчення змісту підрозділів цього кластеру показало, що як і в попереднє п'ятиріччя, розглядався та обговорювався головний регламентуючий документ – проект Положення про краєзнавчу діяльність бібліотек.

Загальновідомо, що науково-практичні конференції є ефективним інструментом професійної комунікації, актуальною формою взаємодії бібліотек через поширення результатів досліджень та обмін досвідом. Аналіз описів документів із цього розділу засвідчив провідну роль в організації краєзнавчих конференцій таких книгохранин: НІБУ (4-і, 5-і, 6-і Краєзнавчі читання імені Петра Тронька), Одеської ННБ, Харківської ДНБ ім. В. Г. Короленка, а також Вінницької, Дніпропетровської, Хмельницької, Чернігівської ОУНБ.

Перегляд виявлених видань de vizu показав, що особливістю досліджуваного періоду є різке збільшення електронних версій збірників матеріалів конференцій. Безумовно, це сприяє швидкому розповсюдженню відповідної інформації серед фахової спільноти, однак оптимальним рішенням є наявність також друкованої версії.

2-й розділ „Історія бібліотечного краєзнавства в Україні” загалом налічує понад 90 БЗ і охоплює видання й публікації про історичні аспекти розвитку КБД, історію бібліотек та персоналії діячів бібліотечного краєзнавства. За результатами аналізу контенту цього розділу слід відмітити підготовку фахівцями у досліджуваний період ґрунтовних видань, присвячених відзначенням круглих дат від заснування регіональних книгохранин: „Духовна скарбниця Івано-Франківщини: до 80-ліття з часу заснування Івано-Франківської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. І. Франка” (Івано-Франківськ, 2020. 114 с.); „Історія

Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка : хроніка подій (1877-2016 pp.)” (Чернігів, 2017. 127с.); „Хмельницька ОУНБ у двох століттях : документи і матеріали. (До 120-річчя з часу заснування бібліотеки), (Хмельницький, 2021. 124 с; „Ярощук В. 80 визначних подій з життя бібліотеки [Рівненської ОУНБ]”. Рівне, 2021. 440 с.

Спостерігається публікаційна активність у даному напрямі фахівців Вінницької, Полтавської, Хмельницької, Чернігівської обласних універсальних наукових бібліотек: Т. Кароєвої, Г. Дідусенко, Н. Синиці, І. Аліференко та ін. Працівник НБУ ім. Я. Мудрого Ю. Соколов ряд своїх статей присвятив історії становлення та розвитку провідних публічних бібліотек губернських міст в Україні у XIX – на початку ХХ ст.

У посібнику окремо виділені видання й публікації, присвячені особистостям, які внесли вагомий вклад у розвиток КБД. Це, зокрема, С. Л. Карван та Н. М. Синиця з Хмельницької ОУНБ; Г. М. Каширіна та Н. П. Тріпутіна (ХДНБ ім. В.Г. Короленка); Г. М. Нагорна (Запорізька ОУНБ), Н. М. Тітова (Дніпропетровська ОУНБ ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія), А. В. Скорочватова та С. І. Смілянець (НІБУ), В. Ф. Циганюк (Вінницька ОУНБ).

Розділ 3 „**Теоретичні та методичні проблеми КБД**” – один із найбільших за обсягом, адже саме тут сконцентровано теоретичні напрацювання науковців та практиків бібліотечної справи з усіх напрямів КБД та методичні рекомендації щодо впровадження інноваційних форм і методів роботи. Спочатку наведені узагальнюючі матеріали з актуальних питань бібліотечного краєзнавства, а у підрозділі **3.1. „Теоретико-методологічні засади бібліотечного краєзнавства”** згруповано БЗ, що містять трактування базових понять і термінів, соціальних функцій КБД.

У підрозділах **3.2. „Наукові дослідження у краєзнавчій бібліотечній діяльності”** та **3.3. „Інноваційна,**

проектна діяльність” зібрано кілька десятків описів видань і публікацій, зміст яких характеризує основну проблематику наукових досліджень у царині КБД та краєзнавчі інновації й проєкти книгозбирень України. Аналіз тематичного спрямування БЗ у цих рубриках показав збереження інтересу фахівців до вивчення історії бібліотек та біобібліографічної складової краєзнавчої діяльності, зрост зацікавлення бібліотечним туризмом, і, зокрема, дослідженнями використання краєзнавчої літератури, придбаної за кошти обласних програм⁴. Найвища публікаційна активність у даному кластері у фахівців НІБУ – В. П. Кисельової та О. В. Покропивної.

У підрозділі 3.4. „Методичні посібники з краєзнавчої роботи” переважають окремо видані методичні рекомендації з різних актуальних напрямів бібліотечної роботи, які важливі й для краєзнавчої діяльності. У підготовці та поширенні таких рекомендацій брала участь більшість бібліотек – методичних центрів країни. Тематика видань різна: технологія опрацювання документів для електронних баз даних, зокрема, формування авторитетних записів, предметизування документів з використанням інформаційно-пошукового тезауруса; методика проведення заходів з краєзнавчо-бібліотечного туризму тощо.

У досліджуваний період підготовлено кілька випусків рекомендацій з виявлення, відбору та опрацювання краєзнавчих документів для бази даних „Історія міст і сіл України” та електронного ресурсу "Адміністративно-

⁴ Використання в бібліотеках області краєзнавчої літератури, придбаної за кошти обласних програм : матеріали обл. дослідж. / Закарпат. обл. універс. наук. б-ка ім. Федора Потушняка ; уклад. В. Г. Лехцер. – Ужгород, 2020. – 28 с. : табл. – (Вивчаємо, щоб діяти ; вип. 7).

Охріменко, М. Вивчення використання у бібліотеках області краєзнавчої літератури, яка надійшла з обмінно-резервного фонду обласної бібліотеки у 2016-2018 рр. в рамках "Обласної програми розвитку книговидання та книгорозповсюдження на 2016-2020 роки" (Соціологічне дослідження за матеріалами бібліотек області) // Бібліотечна орбіта Кіровоградщини. – Кропивницький, 2019. – Вип. 11. – С. 308-317.

територіальний устрій України. Зміни і доповнення⁵. Це надзвичайно актуальні видання з огляду на проведення адміністративної реформи та процесу перейменувань адміністративних одиниць, що активно проводиться в регіонах країни, і необхідності в зв'язку з цим редагування географічних рубрик у краєзнавчих каталогах та БД. Підготовку цих посібників та їх промоцію здійснювала фахівець НІБУ Н. О. Волошінська.

Цікавим і корисним для бібліотечної спільноти є також методичний посібник спеціалістів Одеської ННБ, який присвячений проведенню бібліотечної екскурсії⁶.

Контент підрозділу **3.5. „Підготовка кадрів, підвищення кваліфікації”** містить публікації вітчизняних фахівців у галузі бібліотечної освіти: освітні програми та навчально-методичні посібники краєзнавчого циклу як для викладання у вищих навчальних закладах, так і на допомогу бібліотекарям-краєзнавцям⁷. У

⁵ Науково-методичні рекомендації з виявлення, відбору та опрацювання краєзнавчих документів для бази даних «Історія міст і сіл України» / Нац. іст. б-ка України ; підгот. Н.О. Волошінська. – 2-е вид., випр. і допов. – Київ, 2020. – 96 с.

Науково-методичні рекомендації з виявлення, відбору та опрацювання краєзнавчих документів для бази даних «Історія міст і сіл України». Додаток 1. Географічні назви (станом на 01.01.2021) / Нац. іст. б-ка України ; підгот.: Н. О. Волошінська, О. В. Михайлова. – 2-е вид., випр. і допов. – Київ, 2021. – 12 с.

Науково-методичні рекомендації з опрацювання документів для електронного ресурсу "Адміністративно-територіальний устрій України. Зміни і доповнення" / Нац. іст. б-ка України ; підгот. Н. О. Волошінська. – Київ, 2019. – 20 с.

⁶ Екскурсія в Одеській національній науковій бібліотеці : методичний посібник / Г. В. Устюжаніна ; наук. ред. Л. В. Арюпіна ; ред.: Н. Г. Майданюк, І. С. Шелестович ; Одес. нац. наук. б-ка . – Одеса, 2017. - 69 с.

⁷ Дубель І.М. Система сучасних дидактичних критеріїв формування змісту вищої краєзнавчої освіти // Наукові записки [Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка] : [зб. наук. пр.]. – Кропивницький, 2020. – С. 187-192. – (Педагогічні науки ; Вип. 190)

Краєзнавча навчально-виробнича практика : навч.-метод. посіб. / О. І. Вовк, С. М. Куделко ; [наук. ред. С. І. Посохов] ; Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2021. – 107, [16] с. : рис., табл., фот. – Бібліогр.: с. 101-107.

Шевченко М. І. Барви рідного краю : програма краєзнавчого циклу на допомогу колегам-бібліотекарям // Шкільна бібліотека плюс : наук.-метод. часопис. – 2018. – №7-8. - С. 6-7.

досліджуваний період у даному напрямі простежується публікаційна активність учених Лілії Прокопенко та Людмили Прокопенко.

Аналіз розділу „**Краєзнавчі фонди**” попереднього випуску покажчика засвідчив зменшення кількості публікацій про формування і використання краєзнавчих фондів та місцевого друку 2007-2016 рр., і на 4-х краєзнавчих читаннях пам'яті Петра Тронька було зазначено, що цей напрям потребує більшої уваги теоретиків і практиків бібліотечного краєзнавства [3, с. 94]. Позитивним є те, що публікаційна активність фахівців у сучасний період підвищилася: у нинішньому випуску посібника зареєстровано значно більше БЗ з цієї тематики, зокрема, в рубриці 4.2 „Фонд місцевих документів” – 11 (проти 4 за попереднє десятиріччя). Особливу увагу приділялася проблемі надходження обов'язкового примірника.

Розділ 5 „**Краєзнавчі інформаційні ресурси**” містить масив БЗ про стан відповідних ресурсів національних та регіональних книгозбірень – НІБУ (публікації Н. Волошінської, С. Смілянець), Дніпропетровської (І. Голуб, Ю. Зюлева), Полтавської (Л. Власенко), Хмельницької ОУНБ (О. Шеїн) та ін.

У підрозділі 5.1. „**Краєзнавчі каталоги та бази даних**” згруповано праці провідних бібліотечних фахівців з питань організації краєзнавчого довідкового апарату. Методичні аспекти організації краєзнавчих ЕК та БД розкривали фахівці НІБУ: Н. О. Волошінська, О. В. Михайлова, О. В. Покропивна. Працівники регіональних книгозбірень теж систематично висвітлювали цю тематику на краєзнавчих форумах та семінарах, зокрема, про сучасний стан та вимоги до краєзнавчого довідково-бібліографічного апарату бібліотек йшлося у публікаціях

Л. Студьонової (Чернігівська ОУНБ) та М. Федорової (Полтавська ОУНБ)⁸.

У даному кластері виділена рубрика **5.1.1. „Систематизування та індексування”**, адже теоретичні та практичні аспекти класифікації документів постійно обговорюються бібліотечною спільнотою на конференціях і семінарах та у фаховій пресі. Наприклад, про методику індексування краєзнавчих документів та досвід укладання робочих таблиць УДК для краєзнавчих фондів і каталогів ґрунтовно йшлося у публікаціях О. Г. Синиці (Хмельницька ОУНБ) та Г. М. Лях (ХДНБ ім. В.Г. Короленка)⁹.

У підрозділі **5.2. „Краєзнавчі цифрові колекції”** згруповані БЗ про електронні бібліотеки краєзнавчої тематики, формати їх створення, поповнення та використання. Найбільш активно у цьому напрямі публікувались фахівці Вінницької, Дніпропетровської, Одеської, Рівненської ОУНБ та НІБУ. Слід виділити також статтю О. В. Осьмачкіної про "Цифрову бібліотеку "Київ"¹⁰, яка є прикладом висвітлення корисного досвіду реалізації краєзнавчого проекту у публічній бібліотеці.

⁸ Студьонова Л. Зведений краєзнавчий каталог ОУНБ ім. В.Г. Короленка: історія створення та сучасний стан // Бібліотечне краєзнавство Чернігівщини : зб. матеріалів II обл. наук.-практ. конф., м. Чернігів, 9-10 жовт. 2019 р. – Чернігів, 2020. – С. 127-132

Федорова М. Стан та вимоги до краєзнавчого довідково-бібліографічного апарату (ДБА) бібліотек Полтавщини // Методична діяльність бібліотек: матеріали обласного семінару-практикуму 8-9 червня 2017 р. / Полтав. обл. універс. наук. б-ка ім. І. П. Котляревського. – Полтава, 2017. – С. 48-52

⁹ Синиця О. Г. Методика індексування краєзнавчих документів [правила індексування за УДК] // Аспекти діяльності публічних бібліотек : збірник матеріалів / Хмельницьк. обл. універс. наук. б-ка. – Хмельницький : ФОП Стрихар А.М., 2020. – С. 165-178

Лях Г. М. Із досвіду укладання робочих таблиць УДК для краєзнавчих фондів і каталогів, або Усмішки систематизатора // Бібліографічні студії пам'яті харківського бібліографа-краєзнавця Галини Каширіної / Харк. держ. наук. б-ка ім. В.Г. Короленка. – Харків, 2020. – С. 79-85

¹⁰ Осьмачкіна О. В. Цифрові проекти Публічної бібліотеки імені Лесі Українки м. Києва // Бібліотека і книга в контексті часу : тема року: "Трансформація діяльності публічних бібліотек України" : зб. матеріалів XII Всеукр. наук.-практ. конф. : [21–22 квіт 2019 р.] / НБУ ім. Ярослава Мудрого. - Київ, 2019. - С. 46-48.

Обсяг БЗ у більшості з рубрик розділу 6. „Краєзнавча бібліографія” у досліджуваний період скоротився, порівняно з попереднім десятиріччям. Частково це можна пояснити відмовою від реєстрації контенту російських теоретиків у галузі краєзнавчої бібліографії. Разом з цим, аналіз контенту даного кластеру показав, що питанням розвитку системи краєзнавчих бібліографічних посібників приділяли увагу фахівці з різних бібліотек України – наукових, освітянських, для дітей і юнацтва. Наприклад, у статті Т. О. Приходько йдеться про систему підготовки й видання краєзнавчих бібліографічних посібників у Рівненській обласній бібліотеці для молоді¹¹

Найбільше публікацій зареєстровано у рубриці 6.3.1.3. „Біобібліографічні посібники” – 18, однак, у рубриці 6.3.1.4. „Краєзнавча метабібліографія” лише 2 БЗ про бібліографічні посібники другого ступеня, які видані НІБУ, це зовсім мало, порівняно з попередніми роками, коли на сторінках фахових видань активно обговорювалась дана тематика (наприклад, це публікації В. Р. Антонової та Л. В. Глазунової про корпоративний ресурс „Метабібліографія Харківщини” у 2013-2014 рр. та ін.).

Розділ 7. „Досвід бібліотечного обслуговування та популяризації краєзнавства” – найбільший за обсягом, адже у своїх підрозділах містить відповідну бібліографічну інформацію про потік видань і публікацій працівників національних, державних та обласних універсальних наукових бібліотек, спеціальних та спеціалізованих книгозбірень, публічних бібліотек об'єднаних територіальних громад, а також зарубіжних

¹¹ Приходько Т. О. Формування краєзнавчих бібліографічних ресурсів у молодіжній книгаозбірні // Бібліосвіт: Інформ. вісник. - 2021. - №2. - С. 46-53.

бібліотек. Кілька БЗ, розміщених на початку розділу 7, присвячені узагальненню досвіду краєзнавчої роботи різних бібліотек України (*наприклад, з краєзнавчого туризму тощо*).

Особливістю даного розділу покажчика є новий спосіб групування БЗ у БД, що дозволяє виокремити видання й публікації фахівців провідних бібліотек України, які містять краєзнавчу тематику або методичні підходи, важливі саме для бібліотекарів краєзнавців. Зокрема, за роздільником 7.1.1. „**Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського**” разом з посиланнями – 10 таких БЗ, серед яких визначальними є публікації В. І. Попика, С. М. Ляшко, С. М. Міщук про роль біографіки у вивченні місцевої історії та краєзнавчих дослідженнях¹². „Методологічні рекомендації...”, підготовлені О. А. Якубцем¹³ є спробою узагальнення (уніфікації) тексту, створеного в жанрі наукової біографічної довідки. Апробаційним майданчиком виступила електронна база даних «Персоналії НАН України», розроблена Інститутом інформаційних технологій Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Запропонована методологія є універсальною і придатною для опису (фіксації) будь-якої біографії, що часто є необхідним саме у краєзнавчій бібліографічній діяльності.

У розділі 7.1.2. „**Національна бібліотека України ім. Ярослава Мудрого**” 8 посилань на методичні посібники та публікації, зареєстровані у різних розділах покажчика, які безперечно сприятимуть підвищенню

¹² Попик В. І. *Біографіка у вивченні місцевої історії та краєзнавчих дослідженнях* / В. І. Попик, С. М. Ляшко, С. М. Міщук // *Історична біографіка в Україні: проблеми, завдання і перспективи розвитку досліджень, видавничої та інформаційної роботи: колективна монографія* / Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. – Київ, 2019. – С. 93-98. – Бібліогр. : 22 назви.

Попик В. І. С. М. Ляшко, С. М. Міщук. *Крайова біографіка в роботі бібліотек*. – Там само, – С. 167-171.

¹³ Якубець О.А. *Методологічні рекомендації щодо створення біографічних довідок у системі баз даних Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського* / Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. – Київ, 2020. – 28 с.

кваліфікації працівників, які здійснюють краєзнавчу роботу. Передусім, слід виокремити методичні рекомендації щодо формування авторитетних записів на імена осіб та найменування організацій, **предметизування документів** з використанням інформаційно-пошукового тезауруса¹⁴, а також довідник, на окремих сторінках якого йдеться про краєзнавчу роботу публічної бібліотеки¹⁵. У методичному виданні „Бібліотеки України та досягнення Цілей сталого розвитку”¹⁶ йдеться про досвід роботи бібліотек України зі сприяння реалізації Цілей сталого розвитку ООН, зокрема й про краєзнавчу туристичну бібліотечну діяльність (С. 136-140).

Найбільше – близько півсотні БЗ разом з посиланнями – зареєстровано у розділі **7.1.3. „Національна історична бібліотека України”**, що закономірно, адже саме ця книгозбірня виконує функції методичного центру з краєзнавчої бібліотечної діяльності: проводить наукові дослідження та готує методичні й бібліографічні посібники даної тематики, організовує науково-практичні конференції. У Таблиці 2 зафіксовані показники публікаційної активності фахівців НІБУ за останні 5 років – Н. О. Волошінська – 16, О. В. Михайлова – 24, В. П. Кисельова – 17, О. В. Покропивна – 13, А. В. Скорохватова – 15, С. І. Смілянець – 9. Публікації цих авторів є майже у всіх розділах посібника, однак у даному розділі зосереджені переважно ті, що висвітлюють матеріали з досвіду роботи НІБУ: популяризація та використання документів з історичного краєзнавства у

¹⁴ Формування авторитетних записів на імена осіб та найменування організацій : метод. рек. / НБУ ім. Ярослава Мудрого ; упоряд. І. П. Антоненко. - Київ, 2019. - 87 с.;

Предметизування документів з використанням інформаційно-пошукового тезауруса : метод. рекомендації / Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого ; уклад. О. М. Майборода [та ін]. - Київ, 2019. - 31 с. : іл., табл.

¹⁵ Сучасна публічна бібліотека від А до Я : довідник / НБУ ім. Ярослава Мудрого ; наук. ред. Н. Розколупа. - Київ, 2019. - 191 с.

¹⁶ Бібліотеки України та досягнення Цілей сталого розвитку / НБУ ім. Ярослава Мудрого, Укр. бібл. асоц. ; уклад. М. Адаменко ; наук. ред. Н. Розколупа. - Київ, 2021. - 200 с.

відділі обслуговування користувачів¹⁷, висвітлення документів з історії Києва у краєзнавчому ресурсі "Історія міст і сіл України" на сайті НІБУ¹⁸ і т. д..

У розділі 7.1.4. „Одеська національна наукова бібліотека” переважають публікації директора бібліотеки І. О. Бірюкової та завідувачки краєзнавчого підрозділу цієї книгозбірні Л. І. Саєнко. Посилання на БЗ у інших розділах посібника ілюструють спектр краєзнавчих методичних заходів ОННБ – організацію конференцій і семінарів, узагальнення досвіду роботи¹⁹ тощо.

Аналіз доробку з досвіду роботи фахівців **Харківської ДНБ ім. В. Г. Короленка** (розділ 7.1.5.) свідчить про стійку тенденцію активної популяризації краєзнавства. Наприклад, у 2018 році колективом підготовлено п'ятий випуск видання „Сто краєзнавчих читань”²⁰. У збірці „Бібліографічні студії пам'яті харківського бібліографа-краєзнавця Галини Каширіної”²¹ висвітлено внесок Г. М. Каширіної у розвиток краєзнавства, розглянуто проблеми краєзнавчої бібліографії у бібліотеках України. Даний збірник також містить

¹⁷ Величко Л. М., Строкач І. І. Популяризація та використання документів з історичного краєзнавства у відділі обслуговування користувачів Національної історичної бібліотеки України // Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 2 листоп. 2017 р. – Київ, 2017. – С. 38-40. – (IV Краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька)

¹⁸ Волошинська Н. О., Чеховська І. В.. Документи з історії Києва у краєзнавчому ресурсі "Історія міст і сіл України" на сайті Національної історичної бібліотеки України // Другі києвознавчі читання. Історія та етнокультура. До 100-річчя Української революції 1917-1921 рр. : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 29 берез. 2017 р.). – Київ, 2017. – С. 45-50.

¹⁹ Дейч Д.М. Науково-методична діяльність національних бібліотек України: з досвіду роботи Одеської національної наукової бібліотеки України // Бібліотека як складова культурного, наукового та національного розвитку держави : до 190-річчя Одес. нац. наук. б-ки : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 25–26 вересня 2019 р.). / Одеська нац. наук. б-ка. – Одеса, 2020. – С. 13-19

²⁰ Сто краєзнавчих читань : (хроніка та зміст). Вип. 5 / Харк. держ. наук. б-ка ім. В.Г. Короленка ; уклад. О. М. Дмитрієва. – Харків, 2018. – 103 с.

²¹ Бібліографічні студії пам'яті харківського бібліографа-краєзнавця Галини Каширіної (23 трав. 2019 р.) / Харк. держ. наук. б-ка ім. В.Г. Короленка ; уклад.: Н. І. Полянська, В. Р. Антонова. - Харків, 2020. - 87 с.

повідомлення, присвячені життю та творчості видатних харків'ян. Брошура „Скарби першої публічної бібліотеки Харкова”²² – це розповідь про спільний проект Центру краєзнавства імені академіка П. Т. Тронька ХНУ ім. В. Н. Каразіна, ХДНБ ім. В. Г. Короленка і ЦНБ ХНУ ім. В. Н. Каразіна „Реконструкція фонду харківської губернської публічної бібліотеки (1831–1886) за матеріалами сучасних бібліотек м. Харків”, яка розрахована на бібліотекарів, дослідників історії бібліотечної справи, краєзнавців. Ю. В. Ходарєва у доповіді на Короленківських читаннях представила Харківську державну наукову бібліотеку імені В. Г. Короленка як туристичний об’єкт – розкрила основні результати меморіальної діяльності та науково-дослідної роботи з історії за останні роки, висвітлила історико-культурну значущість будівлі бібліотеки – пам’ятки архітектури, розглянула перспективні напрямки розвитку бібліотечного туризму в ХДНБ²³. Про досвід ХДНБ імені В. Г. Короленка з організації краєзнавчих ресурсів та послуг у культурно-туристичному просторі міста йшлося також у повідомленні Г. Лях на Шестих Краєзнавчих читаннях пам’яті академіка Петра Тронька²⁴.

Навіть кілька цих наведених прикладів уже свідчать про широкий спектр напрямів краєзнавчої роботи, яку здійснює ХДНБ ім. В. Г. Короленка, а також тісну співпрацю цієї книгозбірні з іншими бібліотеками,

²² Скарби першої публічної бібліотеки Харкова / Харк. держ. наук. б-ка ім. В.Г. Короленка, каб. бібліотекознавства ім. Л. Б. Хавкіної ; уклад.: О. І. Танько, Ю. В. Ходарєва ; ред. О. О. Кучеренко. - Харків, 2020. - 18 с

²³ Ходарєва Ю.В. ХДНБ ім. В. Г. Короленка як об’єкт бібліотечного туризму (за результатами меморіальної діяльності) // Короленківські читання 2017. «Бібліотеки, архіви, музеї: динамічний розвиток і пошук нових форматів» : матеріали ХХ Всеукр. наук.-практ. конф., Харків, 26 жовт. 2017 р. У 2 ч. / Харк. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка. – Харків, 2018. – Ч. I. – С. 153-164

²⁴ Лях Г. Краєзнавчі ресурси та послуги (активи) бібліотеки у культурно-туристичному просторі міста: (З досвіду Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка) // Діяльність бібліотек у забезпеченні вивчення і популяризації історико-культурної спадщини регіонів: історія, сьогодення, перспективи: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 4 листоп. 2021 р. / Нац. іст. б-ка України. – Київ, 2021. – С. 105-109. – (Шости Краєзнавчі читання пам’яті академіка Петра Тронька)

громадськими організаціями, науковими установами та навчальними закладами.

Кількісні показники БЗ з підрозділів розділу 7.2. „**Обласні універсальні наукові бібліотеки України**” узагальнені у **Таблиці 1**. Ця Таблиця ілюструє активність головних регіональних книгозбірень у висвітленні власної краєзнавчої діяльності та їх внесок у бібліотечне краєзнавство. За статистикою публікацій у період 2017-2021 р. першість належить **Дніпропетровській ОУНБ ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія** – 27 бібліографічних позицій. Зокрема, для практиків корисним буде досвід роботи з проведення обласного конкурсу на створення краєзнавчого електронного продукту²⁵, організації науково-дослідної роботи та використання її результатів у практичній діяльності ДОУНБ в галузі бібліотечного краєзнавства²⁶, проектної роботи²⁷ і т. ін.

На другому місці – **Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д. І. Чижевського м. Кропивницький** та **Рівненська ОУНБ** – відповідно по 18-19 видань і публікацій, зареєстрованих у покажчику. У даному випадку слід наголосити на значенні систематичних випусків видання „Бібліотечна орбіта Кіровоградщини”, у яких з краєзнавчою тематикою неодноразово публікувались фахівці ОУНБ ім.

²⁵ Зюлєва Ю. "О, рідна земле, люба моя нене!": підсумки проведення обласного конкурсу на кращий електронний продукт з краєзнавства / Ю. // Бібл. форум України: історія, теорія і практика. – 2017. – №1. – С. 29-31.

²⁶ Абраїмова Т. Організація науково-дослідної роботи та використання її результатів у практичній діяльності ДОУНБ у галузі бібліотечного краєзнавства // Публічні бібліотеки Дніпропетровщини в системі збереження історичної пам'яті громади, вивчення і розвитку місцевої культури: Матеріали міжвідомчої науково-практичної конференції 29 листопада 2016 р. / Дніпропетр. обл. універс. наук. б-ка ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія. – Дніпро, 2017. – С. 103-108.

²⁷ Абраїмова Т. О. Регіональний проект "Портал "ДніпроКультура" – новий крок корпоративної роботи бібліотек Дніпропетровщини // Бібліотеки Дніпропетровщини в інформаційно-технологічному середовищі: регіональні проекти, ресурси, сервіси : матеріали міжвідомчої науково-практичної конференції 28 листопада 2018 року / Дніпропетр. обл. універс. наук. б-ка ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія. – Дніпро, 2019. – С. 16-20

Д. І. Чижевського м. Кропивницький – Т. Колєчкіна, О. Маламен та ін.

Третє місце у рейтингу авторської активності належить **Полтавській та Вінницькій ОУНБ** (відповідно – 17 та 15 БЗ, автори – М. Федорова, Г. Дідусенко, О. Антонюк та ін.). Разом з тим, спеціалісти Івано-Франківської, Хмельницької та Чернігівської ОУНБ теж постійно розкривали різні аспекти КБД, спираючись на досвід своїх книгозбірень. На Таблиці 2, укладеної на основі іменного покажчика, видно, що це – *Л. Бабій, Г. Горбань, І. Каганова, Н. Синиця та ін.*

Аналіз також показав, що частина регіональних книгозбірень краєзнавчу тематику висвітлювала переважно в поточних новинах на сайті бібліотеки, в соціальних мережах і не часто публікувала свій досвід з краєзнавства у друкованих виданнях. У покажчику, зміст якого аналізується, зафіксовано зовсім мало відповідної інформації (1-3 бібліографічні записи) щодо КБД Житомирської, Запорізької, Львівської, Одеської, Тернопільської, Черкаської, Чернівецької, Херсонської ОУНБ та інших регіональних книгозбірень. Безперечно, у період 2017-2021 рр., який досліджується, це пояснюється певними обставинами: війною на тимчасово окупованих територіях у Донецької та Луганської областей, відсутністю можливостей у бібліотек для друкування матеріалів, видавничої діяльності, тобто, інформаційний потік з бібліотечного краєзнавства зазнає змін з різних об'єктивних причин.

Найбільше публікацій з досвіду роботи – понад 70 БЗ – зафіксовано у розділі **7.3. Публічні бібліотеки ОТГ, ЦБС**, що й логічно, адже саме цих книгозбірень в країні найвища кількість, вони є осередками КБД. Аналіз інформаційного потоку у цьому розділі засвідчив провідну роль обласних та всеукраїнських конференцій, семінарів у поширенні кращого досвіду публічних бібліотек. Наприклад, матеріали міжвідомчої науково-практичної конференції „Публічні бібліотеки Дніпропетровщини в системі збереження історичної

пам'яті громади, вивчення і розвитку місцевої культури”²⁸ містять 5 таких повідомлень: про механізм розробки нових бібліотечних сервісів Павлоградської міської ЦБС (автор – Л. Бондаренко); інноваційні та традиційні процеси для збереження історичної пам'яті у роботі бібліотек Межівського району (Л. Давиденко); краєзнавчий напрямок масової роботи Софіївської центральної районної бібліотеки Дніпропетровської області (І. Терехова) і т. д. До збірника „Публічні бібліотеки Хмельниччини в умовах реформування місцевого самоврядування: практика, досвід, перспективи”²⁹ увійшли доповіді учасників обласної науково-практичної конференції, на якій розглядалися актуальні проблеми бібліотечної роботи, у тому числі, й у краєзнавчій сфері. Це зокрема, досвід краєзнавчої діяльності бібліотек Волочиської ОТГ (автор – Л. В. Королюк, с. 155-160), Славутської РЦБС (Л. Бортнік, с. 143-147), Ізяславської ЦРБ (Т. Гайдашук, с. 148-149) та ін.

Слід зауважити, що географічний покажчик, наведений у кінці бібліографічного посібника „Теорія, методика і практика...” детально ілюструє розмаїття регіонів, міст і сіл, про які йдеться у зареєстрованих уньому виданнях і публікаціях. Зауважимо, що складений цей допоміжний покажчик відповідно до сучасного адміністративно-територіального устрою України (станом на 01.01.2021).

Аналіз змісту розділу 7.4. „Спеціалізовані бібліотеки (для дітей, молоді, осіб з вадами зору тощо”, в якому зосереджена інформація про досвід краєзнавчої роботи шкільних, дитячих та юнацьких бібліотек,

²⁸ Публічні бібліотеки Дніпропетровщини в системі збереження історичної пам'яті громади, вивчення і розвитку місцевої культури : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф., 29 листоп. 2016 р. / Дніпропетр. обл. універс. наук. б-ка ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія. - Дніпро, 2017. - 147 с.

²⁹ Публічні бібліотеки Хмельниччини в умовах реформування місцевого самоврядування: практика, досвід, перспективи : матеріали обласної науково-практичної конференції 25 вересня 2018 року / Хмельницьк. обл. універс. наук. б-ка. - Хмельницький : ПП Стрихар А.М., 2018. - 176 с.

засвідчив особливу увагу фахівців цих книгозбірень до краєзнавчої складової у виховній роботі. Наприклад, у статті *В. Красножон і Н. Гажаман* йшлося про формування національної свідомості та соціокультурних компетентностей юних читачів у краєзнавчій діяльності бібліотек України для дітей³⁰. *Л. Казакова* на обласній конференції в Чернігові доповідала про електронні краєзнавчі ресурси Чернігівської обласної бібліотеки для дітей як інструмент адаптації в медійному середовищі та засіб залучення дітей до читання³¹. Про традиційні та інноваційні напрями краєзнавчої роботи Полтавської обласної бібліотеки для юнацтва ім. Олеся Гончара йшлося у статті *Т. Базир*³². Варто відзначити провідну роль у поширенні краєзнавчого досвіду спеціалізованих бібліотек фахових видань – інформаційного вісника „Бібліосвіт” та „Бібліотека у форматі Д”, які систематично висвітлюють на своїх сторінках відповідну тематику.

Розділ 7.5. „Спеціальні бібліотеки (наукові, навчальних закладів)” містить інформацію про краєзнавчу діяльність зазначених бібліотек, яка теж має свою специфіку. Трибуною для обміну досвідом для цих книгозбірень, як правило, є наукові конференції. Зокрема, у збірнику матеріалів конференції „Медичні

³⁰ Красножон В., Гажаман Н. Формування національної свідомості та соціокультурних компетентностей юних читачів у краєзнавчій діяльності бібліотек України для дітей // Бібліотека у форматі Д. - 2018. - № 4. - С. 16-19.

³¹ Казакова Л. М. Електронні краєзнавчі ресурси Чернігівської обласної бібліотеки для дітей як інструмент адаптації в медійному середовищі та засіб залучення дітей до читання // Бібліотечне краєзнавство Чернігівщини : зб. матеріалів II обл. наук.-практ. конф., м. Чернігів, 9-10 жовт. 2019 р. – Чернігів, 2020. – С. 92-96

³² Базир Т. Традиційні та інноваційні напрями краєзнавчої роботи [Полтавської обласної бібліотеки для юнацтва ім. Олеся Гончара] // Бібліосвіт: Інформ. вісник. – 2021. – №4 (80). – С. 42-50

бібліотеки як осередки збереження та популяризації історико-культурної національної пам'яті”³³ опубліковано 13 доповідей і повідомлень фахівців медичних університетів та медичних бібліотек Вінниці, Івано-Франківська, Львова, Чернівців.

Як і в минулі роки, активно проводили краєзнавчі заходи працівники Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки ім. В. Г. Заболотного і висвітлювали про це у фаховій періодиці та наукових конференціях (публікації *Г. Войцехівської, Д. Мироненко, О. Углової*).

Останній розділ у покажчику – 7.6. „Зарубіжні бібліотеки” – найменший за обсягом, налічує лише кілька БЗ, адже з відомих причин в останні роки укладачами бібліографії вже не брався до уваги російський контент. У даному кластері особливої уваги заслуговують наукові статті Е. Забіянова з досвіду використання краєзнавчих електронних ресурсів бібліотек у сфері освіти у різних країнах. В одній із таких важливих для вітчизняної практики публікацій розкрито напрацювання провідних електронних бібліотек Сполучених Штатів Америки з питань формування краєзнавчого ресурсу: автором проаналізовано зasadничі підходи до організації цієї роботи, її форми, методи³⁴.

Безумовно, наведені кількісні показники інформаційного потоку з КБД не вичерпні, адже у аналізованому покажчику „Теорія, методика і практика бібліотечного краєзнавства. 2017-2021 рр.” враховані переважно відомості про друковані видання й публікації та їх електронні версії, що виявлені в процесі моніторингу сайтів

³³ Медичні бібліотеки як осередки збереження та популяризації історико-культурної національної пам'яті : матеріали XVI Міжнар. наук.-практ. конф., 18-19 трав. 2017 р., м. Івано-Франківськ / Нац. наук. медична б-ка України, Б-ка ДВНЗ "Івано-Франківський нац. медичний ун-т", Івано-Франківська обл. наук. медична б-ка. - Київ ; Івано-Франківськ, 2017. - 143 с. : іл.

³⁴ Забіянов Е. Краєзнавчий контент в е-бібліотеках США // Бібл. вісник. - 2021. - №3. - С. 90-98.

бібліотек та інших установ у досліджуваний період. Разом з цим, узагальнена статистика за визначеними у даному дослідженні кластерами висвітлює основні тенденції у розвитку КБД в сучасний період.

ВИСНОВКИ

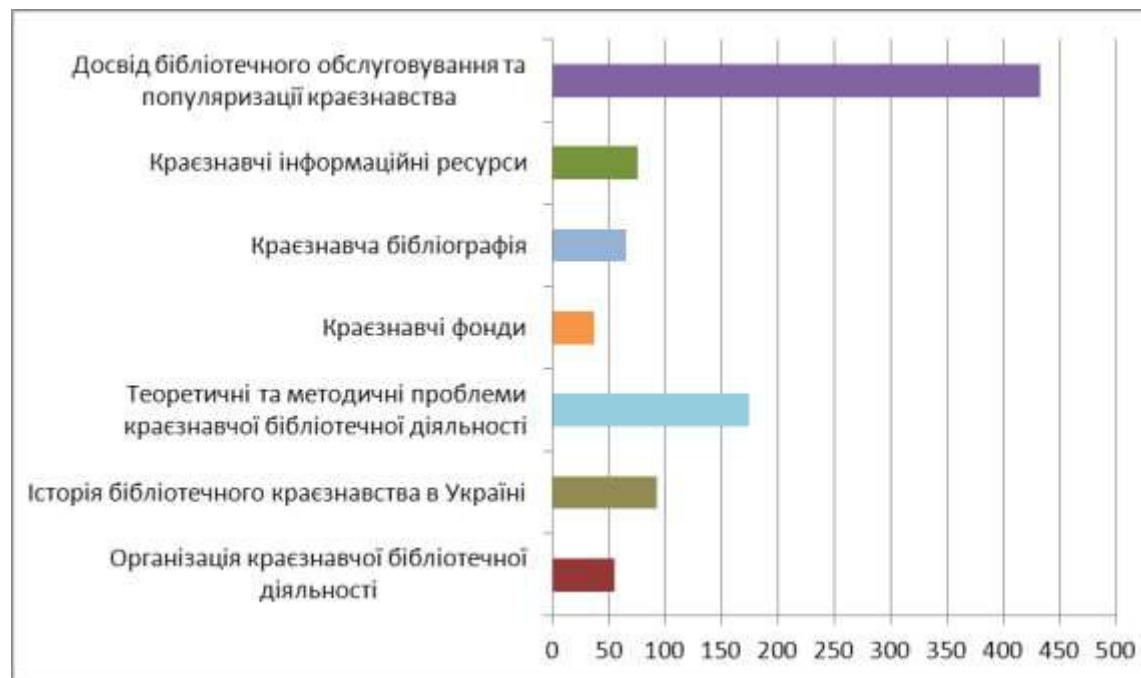
Дослідження інформаційного потоку з теорії методики і практики бібліотечного краєзнавства за 2017-2021 рр., проведене на основі БД „Теорія, методика і практика бібліотечного краєзнавства” та однойменного бібліографічного покажчика, засвідчило постійну увагу бібліотечної спільноти України до краєзнавчої діяльності, інноваційних практик роботи у цій сфері. Аналіз структури даного інформаційного потоку показав, що у вказаній період краєзнавча проблематика всебічно висвітлювалася на науково-практичних конференціях з різних питань бібліотечної діяльності та у фаховій пресі.

1. Вивчення змісту публікацій, згрупованих у розділах покажчика, свідчить про те, що краєзнавчий компонент присутній у багатьох проектах та заходах, які здійснювали книгодрукарні в сучасний період. Кількісні показники, зафіксовані у Таблицях 1-4, демонструють не лише частку публікацій з тієї чи іншої теми, напряму бібліотечної діяльності в структурі інформаційного потоку та його динаміку за роками, а й участь у формуванні цього потоку окремих книгодрукарень та фахових видань, окремих авторів.

2. Визначено, що в період 2017-2021 рр. у полі зору науковців і практиків пріоритетними напрямами КБД були (Мал. 1):

- теоретичні та методичні проблеми краєзнавчої бібліотечної діяльності (ця тематика присутня у 27% БЗ);
- дослідження історії книгодрукарень та розвитку бібліотечної справи в регіоні (14%),

- розвиток краєзнавчих інформаційних ресурсів (близько 12% від усіх БЗ у досліджуваному покажчику).

Мал. 1. Розподіл за розділами та підрозділами схеми покажчика „Теорія, методика і практика бібліотечного краєзнавства“ (з урахуванням посилань відповідно до змісту публікацій)

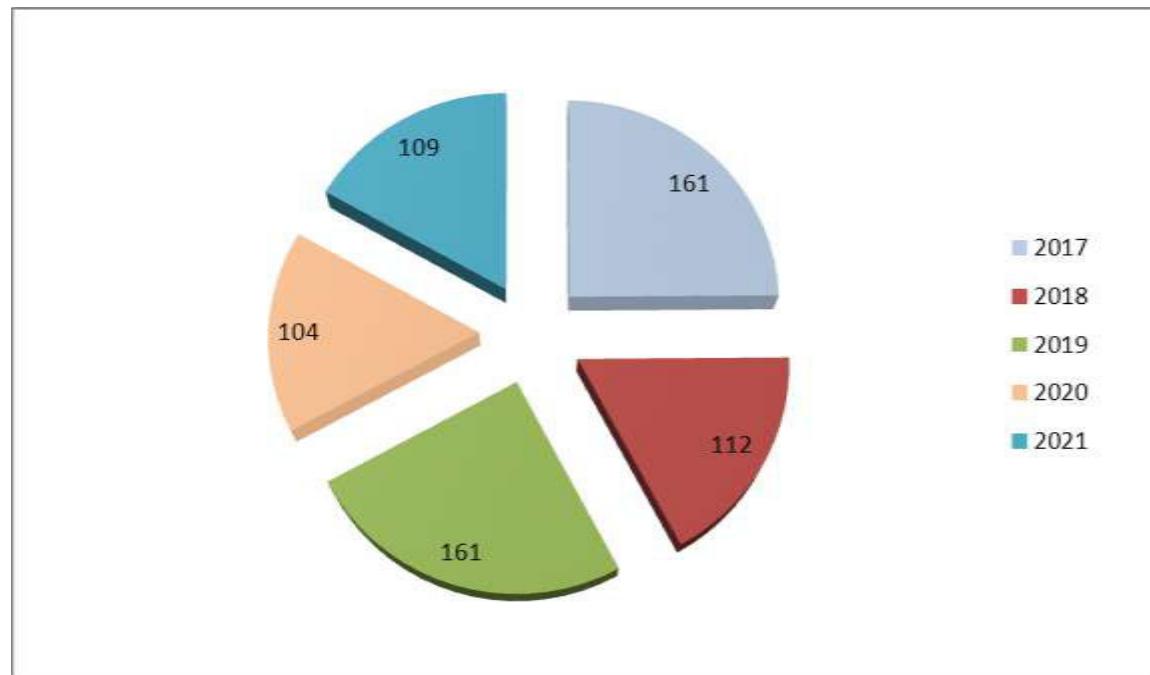
3. Найбільший потік публікацій зафікований у кластері „Досвід бібліотечного обслуговування та популяризації краєзнавства“. Серед національних книгозбірень лідирує Національна історична бібліотека України – близько півсотні БЗ разом з посиланнями, що закономірно, адже саме ця книгозбірня виконує функції методичного центру з краєзнавчої бібліотечної діяльності: проводить наукові дослідження та готовує

методичні й бібліографічні посібники даної тематики, організовує науково-практичні конференції. У переліку регіональних книгозбірень найвищі показники з популяризації досвіду краєзнавчої роботи у ХДНБ ім. В. Г. Короленка та Одеської ННБ, Вінницької, Дніпропетровської, Івано-Франківської, Полтавської, Рівненської, Хмельницької ОУНБ та ОУНБ ім. Д. І. Чижевського м. Кропивницький (Таблиця 1).

4. Особливістю досліджуваного періоду стало різке збільшення електронних версій збірників матеріалів конференцій, що загалом сприяє швидкому розповсюдженню інформації серед фахової спільноти. Важливо, що питанням розвитку КБД приділяли увагу фахівці з різних бібліотек України – наукових, публічних, освітянських, для дітей і юнацтва.

5. На основі іменного покажчика до аналізованого у даному дослідженні видання засвідчено авторську активність фахівців з бібліотечного краєзнавства (Таблиця 2). У період 2017-2021 рр. лідували фахівці НІБУ: О. В. Михайлова (24 БЗ), В. П. Кисельова (17 БЗ), Н. В. Волошінська (16 БЗ), А. В. Скорохватова (15 БЗ), О. В. Покропивна (13 БЗ). Багато публікувались з краєзнавчої тематики також працівники Полтавської ОУНБ ім. І. П. Котляревського: завідувачка відділу краєзнавства М. А. Федорова (13 БЗ) і головний спеціаліст Г. Дідусенко (9 БЗ). Результати своєї дослідницької роботи з історії вітчизняних бібліотек активно висвітлював В. Ю. Соколов з НБУ ім. Ярослава Мудрого (11 БЗ). Краєзнавча проблематика також була постійно у полі зору О. Антонюк, (*Вінницька ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва*), Л. Бабій та Г. Горбань (*Івано-Франківська ОУНБ ім. І. Франка*), І. Каганової (*Чернігівська ОУНБ*), Т. Колечкіної (*ОУНБ ім. Д. І. Чижевського м. Кропивницький*), Н. Синиці та К. Чабан (*Хмельницька ОУНБ*) та багатьох інших бібліотечних фахівців.

6. Хронологічний зріз інформаційного потоку за роками виходу видань і публікацій (Таблиця 3, Мал. 2) вказує на тенденцію впливу на динаміку цього потоку Краєзнавчих читань, які організовує кожні два роки НІБУ спільно з Національною спілкою краєзнавців України: саме у 2017 і 2019 роках, коли проводилися Треті і Четверті краєзнавчі читання, спостерігається значний сплеск публікаційної активності з проблематики КБД (понад 50%). Лише, у 2020-2021 роки, позначені ситуацією з ковідними обмеженнями людської діяльності, ця динаміка дещо знизилися. Тобто, як і раніше, простежується пряма залежність між проведенням наукових форумів з краєзнавчої тематики та публікаційною активністю фахівців.

Мал. 2. Кількісний розподіл інформаційного потоку з бібліотечного краєзнавства за роками оприлюднення видань і публікацій

7. Аналіз кількісних даних інформаційного потоку з бібліотечного краєзнавства за фаховими джерелами публікацій засвідчив активність у висвітленні КБД більшості з усіх періодичних видань України з бібліотечної справи (Таблиця 4, бралися до уваги *ті* джерела, у яких зафіксовано більше 5 публікацій). Найвищі показники публікації статей щодо КБД за останнє п'ятиріччя має журнал „Бібліотечний форум України: історія і практика” – 38 публікацій, на другому місці – „Бібліотечна планета” – 18 (НБУ ім. Ярослава Мудрого, на третьому – „Бібліосвіт” – 12 (Державна бібліотека України для юнацтва). Щодо публікацій відповідної тематики у інших бібліотечних виданнях, то найбільша їх кількість зафіксована у щорічнику „Бібліотечна орбіта Кіровоградщини” ОУНБ ім. Д. І. Чижевського м. Кропивницький; збірниках матеріалів наукових конференцій: IV-x, V-x та VI-x Краєзнавчих читаннях пам'яті Петра Тронька (НІБУ), Короленківських читаннях (ХДНБ ім. В.Г. Короленка); конференції „Бібліотека в умовах сучасності і конструювання майбутнього” (Вінницька ОУНБ); міжвідомчої науково-практичної конференції „Публічні бібліотеки Дніпропетровщини в системі збереження історичної пам'яті громади, вивчення і розвитку місцевої культури” (Дніпропетровська ОУНБ); обласної науково-практичної конференції „Бібліотечне краєзнавство Чернігівщини” (Чернігівська ОУНБ) і т. д.

Таким чином, експрес-дослідження інформаційного потоку з теорії, методики і практики бібліотечного краєзнавства за період 2017-2021 рр. засвідчило сталий розвиток основних напрямів КБД, популяризацію цієї традиційної, а в сучасних умовах – особливо важливої складової роботи вітчизняних книгохранин зі збереження історичної спадщини рідного краю та патріотичного виховання.

ДОДАТКИ

Таблиця 1
Розподіл БЗ за розділами та підрозділами схеми покажчика „Теорія, методика і практика бібліотечного краєзнавства” (з урахуванням посилань відповідно до змісту публікацій)³⁵

Розділ у покажчику	Кількість БЗ	Авторська активність
1	2	3
1. Організація краєзнавчої бібліотечної діяльності	5	
1.1. Офіційні документи	3	
1.2. Конференції, семінари	27	
1.3. НІБУ як методичний центр краєзнавчої бібліотечної діяльності	20	О. Михайлова-5, С. Смілянець-4, О. Покропивна-3, А. Скорочватова-2, В. Кисельова-2
Всього	55	
2. Історія бібліотечного краєзнавства в Україні	2	
2.1. Історія бібліотек в регіонах	11	Ю. Соколов, Т. Кароєва, Г. Дідусенко, Н. Синиця
2.1.1. ОУНБ України, Харківська ДНБ ім. В. Г. Короленка	35	

³⁵ У багатьох публікаціях розглянуто кілька аспектів КБД, тобто, обсяг інформаційного потоку публікацій з визначеної у розділах тематики значно більший, ніж кількість БЗ, зареєстрованих у посібнику, тож у таблиці наведені цифри з урахуванням посилань „див. також”.

1	2	3
2.1.2. Публічні бібліотеки ОТГ, ЦБС	12	
2.1.3. Спеціалізовані бібліотеки	6	
2.1.4. Спеціальні бібліотеки	11	
2.2. Діячі бібліотечного краєзнавства	7	
2.2.1. Персоналії	9	Персони: С.Л. Карван, Г.М. Каширіна, Г.М. Нагорна, Н.М. Синиця, А.В. Скорохватова, С.І. Смілянець, Н.П. Тріпутіна, В.Ф. Циганюк
Всього	93	
3. Теоретичні та методичні проблеми краєзнавчої бібліотечної діяльності	18	
3.1. Теоретико-методологічні засади бібліотечного краєзнавства	20	О. Рєєнт, В. Соколов
3.2. Наукові дослідження у краєзнавчій бібліотечній діяльності	45	Кисельова -11, Покропивна - 4
3.3. Інноваційна, проектна діяльність	44	Т.І. Глоба, В.П. Кисельова,
3.4. Методичні посібники з краєзнавчої роботи	27	Н.О. Волошінська – 4, О.В. Михайлова
3.5. Підготовка кадрів, підвищення кваліфікації	21	Прокопенко Лілія, Прокопенко Людмила
Всього	175	

1	2	3
4. Краєзнавчі фонди	4	
4.1. Фонд краєзнавчих документів	22	Г. Дідусенко, М. Федорова
4.2. Фонд місцевих документів	11	
Всього	37	
5. Краєзнавчі інформаційні ресурси	28	Н.О. Волошінська, О.В. Михайлова, О.В. Покропивна
5.1. Краєзнавчі каталоги та бази даних	21	Н.О. Волошінська, О.В. Покропивна, Л. Студьонова, О. Федорова
5.1.1. Систематизування та індексування	12	Н.О. Волошінська, Г. М. Лях, О. Г. Синиця,
5.2. Краєзнавчі цифрові колекції	15	Г. М. Авраменко, О. Ю. Антонюк, Є. В. Забіянов,
Всього	76	
6. Краєзнавча бібліографія	1	
6.1. Історія краєзнавчої бібліографії	8	
6.1.1. Бібліографи-краєзнавці	6	
6.1.1.1. Персоналії	3	
6.2. Теоретичні питання краєзнавчої бібліографії	6	

1	2	3
6.3. Методика і організація краєзнавчої бібліографії	7	
6.3.1. Система краєзнавчих бібліографічних посібників	5	
6.3.1.1. Універсальні та комплексні посібники	4	
6.3.1.2. Тематичні покажчики	7	
6.3.1.3. Біобібліографічні посібники	17	
6.3.1.4. Краєзнавча метабібліографія	2	
Всього	66	
7. Досвід бібліотечного обслуговування та популяризації краєзнавства	5	
7.1. Національні бібліотеки та регіональні центри краєзнавчої бібліотечної діяльності		
7.1.1. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського	10	
7.1.2. Національна бібліотека України ім. Ярослава Мудрого	8	
7.1.3. Національна історична бібліотека України	48	
7.1.4. Одеська національна наукова бібліотека	14	
7.1.5. Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка	20	
Всього	105	

1	2	3
7.2. Обласні універсальні наукові бібліотеки України	1	
Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека	15	
Волинська ОУНБ ім. Олени Пчілки	9	
Дніпропетровська ОУНБ ім. Первоучителів слов'янських Кирилла і Мефодія	27	
Донецька обласна універсальна наукова бібліотека	3	
Житомирська ОУНБ ім. Олега Ольжича	1	
Закарпатська ОУНБ ім. Ф. Потушняка	4	
Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека	3	
Івано-Франківська ОУНБ ім. Івана Франка	11	
Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д. І. Чижевського м. Кропивницький	18	
Луганська обласна універсальна наукова бібліотека (м. Старобільськ)	2	
Львівська обласна універсальна наукова бібліотека	1	
Миколаївська обласна універсальна наукова бібліотека	3	
Одеська ОУНБ ім. М. Грушевського	1	
Полтавська ОУНБ ім. І. П. Котляревського	17	

1	2	3
<i>Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека</i>	19	
<i>Сумська обласна універсальна наукова бібліотека</i>	6	
<i>Тернопільська обласна універсальна наукова бібліотека</i>	3	
<i>Харківська обласна універсальна наукова бібліотека</i>	3	
<i>Херсонська ОУНБ ім. Олеся Гончара</i>	3	
<i>Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека</i>	10	
<i>Черкаська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Т. Г. Шевченка</i>	3	
<i>Чернівецька ОУНБ ім. М. Івасюка</i>	3	
<i>Чернігівська ОУНБ ім. В. Г. Короленка</i>	11	
<i>Публічна бібліотека ім. Лесі Українки м. Києва</i>	2	
Всього	177	
7.3. Публічні бібліотеки ОТГ, ЦБС	72	
7.4. Спеціалізовані бібліотеки (для дітей, молоді, осіб з вадами зору тощо)	34	
7.5. Спеціальні бібліотеки (наукові, навчальних закладів)	41	
7.6. Зарубіжні бібліотеки	4	

Таблиця 2

Авторська активність

Автор	кількість публікацій	Бібліотека (установа), у якій працює фахівець
Антонюк О. Ю.	6	Вінницька ОУНБ
Бабій Л. В.	6	Івано-Франківська ОУНБ ім. І. Франка
Волошінська Н. О.	16	НІБУ
Горбань Г. В.	6	Івано-Франківська ОУНБ ім. І. Франка
Дідусенко Г.	9	Полтавська ОУНБ ім. І. П. Котляревського
Забіянов Є. В.	5	Одеська ОУНБ ім. М. Грушевського
Каганова І. Я.	6	Чернігівська ОУНБ ім. В. Г. Короленка
Кисельова В. П.	17	НІБУ
Колечкіна Т.	5	ОУНБ ім. Д. І. Чижевського м. Кропивницький
Кудласевич Т. С.	7	НІБУ
Маньковська Р. В.	6	Нац. спілка краєзнавців України
Михайлова О. В.	24	НІБУ
Покропивна О. В.	13	НІБУ
Прокопенко Лілія	8	НБУ ім. Ярослава Мудрого
Реєнт О. П.	8	Нац. спілка краєзнавців України
Синиця, Н. М.	8	Хмельницька ОУНБ
Скорочватова, А. В.	15	НІБУ
Смілянець С. І.	9	НІБУ
Соколов В. Ю.	11	НБУ ім. Ярослава Мудрого
Федорова М. А.	13	Полтавська ОУНБ ім. І. П. Котляревського
Чабан К. А	5	Хмельницька ОУНБ
Чеховська І. В.	9	НІБУ

Таблиця 3

**Кількісний розподіл інформаційного потоку з бібліотечного краєзнавства
за роками оприлюднення видань і публікацій**

Рік	Кількість публікацій
2017	161
2018	112
2019	161
2020	104
2021	109
	647

Таблиця 4

Кількісні дані інформаційного потоку з бібліотечного краєзнавства за фаховими джерелами публікацій
 (понад 5 публікацій)

№	Назва джерела публікації	Кількість
Журнали		
1	2	3
1	<i>Бібліотечний форум</i>	38
2	<i>Бібліотечна планета</i>	18
3	<i>Бібліосвіт: Інформ. вісник</i>	12
4	<i>Бібліотека у форматі Д</i>	9
5	<i>Краєзнавство / Нац. спілка краєзнавців України</i>	8
6	<i>Бібліотечний вісник</i>	6
7	<i>Вісник Кн. палати</i>	6
8	<i>Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.</i>	5
Наукові збірники, матеріали конференцій, періодичні видання бібліотек		
1	<i>Бібліографічні студії пам'яті харківського бібліографа-краєзнавця Галини Каширіної (23 трав. 2019 р.) / ХДНБ ім. В.Г. Короленка. Харків 2020.87 с.</i>	5
2	<i>Бібліотека і книга в контексті часу / НБУ ім. Ярослава Мудрого</i>	5

1	2	3
3	<i>Бібліотека в умовах сучасності і конструювання майбутнього : матеріали ... наук.-практ. конф. / Вінницька ОУНБ</i>	19
4	<i>Бібліотека як важлива складова загальнокультурних процесів сучасності : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 75-річчю Закарпат. ОУНБ ім. Ф. Потушняка</i>	5
5	<i>Бібліотека. Наука. Комуникація: матеріали Міжнар. наук. конф. / НБУВ</i>	8
6	<i>Бібліотечна орбіта Кіровоградщини</i>	26
7	<i>IV Краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька / НІБУ, 2017 рік</i>	25
8	<i>V Краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька / НІБУ, 2019 рік</i>	24
9	<i>VI Краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька / НІБУ, 2021 рік</i>	17
10	<i>Бібліотечне краєзнавство Чернігівщини: матеріалів обл. наук.-практ. конф. / Черніг. ОУНБ ім. В. Г. Короленка. 2019 р.</i>	13
11	<i>Короленківські читання/ ХДНБ ім. В.Г. Короленка, 2017-2020 pp.</i>	16
12	<i>Мапа бібліотечного досвіду / Рівненська ОУНБ</i>	11
13	<i>Медичні бібліотеки як осередки збереження та популяризації історико-культурної національної пам'яті : матеріали XVI Міжнар. наук.-практ. конф., 18-19 трав. 2017р., м. Івано-Франківськ</i>	14
14	<i>Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка. Серія: Бібліотекознавство. Книгознавство. - Кам'янець-Подільський,</i>	7
15	<i>Наукові праці НБУВ / НБУ ім. В.І. Вернадського</i>	5

1	2	3
16	<i>Публічні бібліотеки Дніпропетровщини в системі збереження історичної пам'яті громади, вивчення і розвитку місцевої культури: Матеріали міжвідомчої науково-практичної конференції / Дніпропетровська ОУНБ</i>	19
17	<i>Публічні бібліотеки Хмельниччини в умовах реформування місцевого самоврядування: практика, досвід, перспективи : матеріали обласної науково-практичної конференції 25 вересня 2018 року / Хмельницька ОУНБ</i>	9
18	<i>Усна історія: теорія і практика досліджень на сучасному етапі матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. / Вінницька ОУНБ, 2017-2021 рр.</i>	11
19	<i>Хмельницькі краєзнавчі студії : наук.-краєзн. зб.</i>	9
20	<i>Хмельницька ОУНБ в інформаційному просторі України: історія і сьогодення : зб. доповідей і повідомлень наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 29 вересня 2021 р.</i>	7
21	<i>Чернігівська ОУНБ ім В. Г. Короленка: від витоків до сьогодення : зб. матеріалів наук.-практ. конф. м. Чернігів, 28 верес. 2017 р. Чернігів, 2017</i>	5